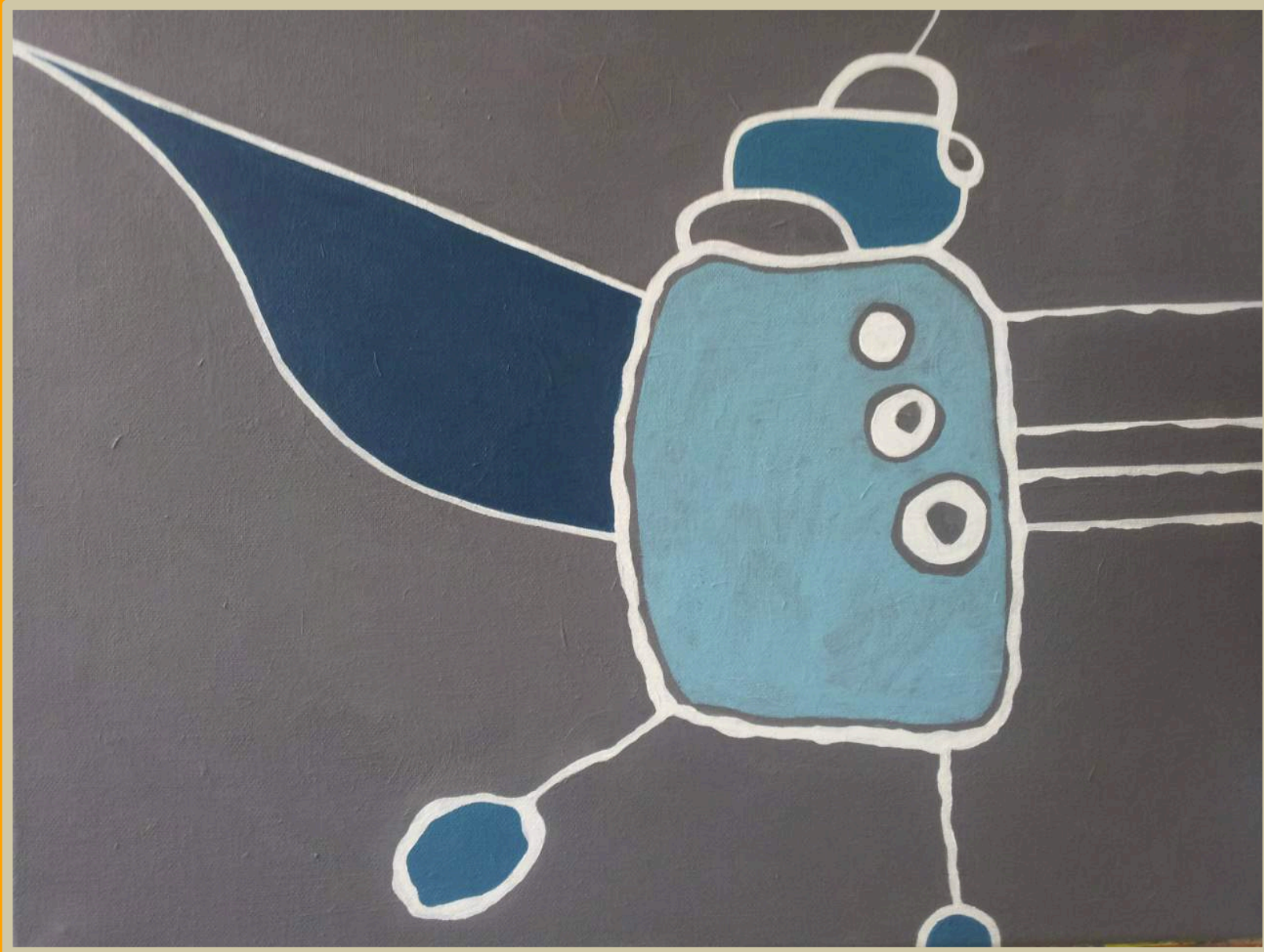

ethiek hangt niet aan de muur

'Almost free' | acryl op doek | geschilderd door Geonovum collega Paul Padding | Studio Paul Padding | paulpadding.com

Actualiteit

Het corona-virus verspreidt zich in razendsnel tempo over de wereld. Het is logisch dat virologen en epidemiologen het publieke en wetenschappelijke debat domineren. Maar het gaat niet alleen over DNA en rNA. Dit virus verspreidt zich onzichtbaar via mensen. Waar mensen zich bevinden en hoe zij zich bewegen is allesbepalend. Daarom wordt kennis over locatie en verplaatsingen als een belangrijk instrument gezien in de strijd tegen COVID-19.

Tegelijk met het inzicht in de grote mogelijkheden van (persoonlijke) locatiedata, rijst natuurlijk ook de vraag of we dat wel moeten willen. Want wat betekent het voor onze privacy en democratische waarden? Nu en op de lange termijn? Is het middel niet erger dan de kwaal? Terechte vragen. Dus moeten we met elkaar zorgen dat het inzetten van data en apps op een verantwoorde manier gebeurt.

Wij willen daar graag een waardevolle bijdrage aan leveren. We hebben een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat de technologie die we ontwikkelen en de data die we gebruiken ten dienste staan van mensen, en niet andersom. Dat we het individu en onze gedeelde publieke waarden respecteren bij het ontwikkelen en uitrollen van toepassingen die met persoonlijke locatiedata mogelijk worden.

Dit is de consultatieversie van een ethische referentie die datagebruikers, initiatiefnemers, uitvoerende teams maar ook opdrachtgevers, bestuurders en toezichhouders kan inspireren en helpen bij het verantwoord verzamelen, gebruiken en toetsen van persoonlijke locatiedata.

Veel leesplezier namens het Kennisplatform wijs met locatie,
Rob van de Velde, directeur Geonovum

Wijs met locatie: <https://www.geosamen.nl/wijsmetlocatie/>
Locatiepact: <https://www.geosamen.nl/locatiepact/>

GeoSamen
wijs met locatie

Ethiek 'by design'

De start van een ethische referentie voor het verzamelen en gebruiken van persoonlijke locatiedata.

Consultatieversie 22 april 2020

Samengesteld door: Geonovum, Frank Verschoor, Emily Daemen

Context

Geïnspireerd door een studiereis naar de VS, zijn eind 2019 het locatiepact en het Kennisplatform wijs met locatie gestart. Hierin komen experts samen om de mogelijkheden te verkennen van een nationale digital twin, artificial intelligence in de geosector en ethiek bij het gebruik van locatiedata. Het Ministerie van binnenlandse zaken is opdrachtgever, Geonovum voert uit en heeft de regie over deze drie actielijnen. (lees meer over de studiereis via <https://bit.ly/3ahK9Vu>)

Werkplaats Ethiek en Locatiedata

Binnen de actielijn ethiek wordt verkend waar en hoe de datapraktijk ondersteund kan worden op het gebied van ethiek en locatiedata. Welke ethische waarden, principes en handelingsopties als positieve en waardevolle beginselen en ontwerpprincipes voor dataprojecten ingezet kunnen worden. Zodat onder meer de kwaliteit, meerwaarde, impact en acceptatie van data en datagerelateerde producten bevestigd en versterkt kunnen worden.

Binnen de Werkplaats Ethiek en Locatiedata wordt toegewerkt naar een methode/referentie waarmee ethiek op de datawerkvloer standaard onderdeel is van het gesprek en het werkproces. Aan de hand van drie sporen.

1. Een inventarisatie van bestaande ethische codes en vragenlijsten (deze is beschikbaar en wordt als bijlage met dit document meegestuurd)
2. Organiseren van drie werkplaatsen rond casuïstiek binnen de thema's gedragsbeïnvloeding, ondermijning en hulpverlening.
3. Ophalen en analyseren van een serie korte verhalen van individuele ervaringen van mensen.

In de Werkplaats wordt samengewerkt met onder meer de Nationale Politie, Kadaster, Ministerie van BZK, VNG, TU Delft, RIVM, provincie Zuid-Holland en andere partners uit het werkveld van locatiedata en ethiek.

Doel

Het doel van deze ethische referentie is om datagebruikers, initiatiefnemers, uitvoerende teams maar ook opdrachtgevers, bestuurders en toezichhouders te inspireren en een extra hulpmiddel te bieden voor het verantwoord verzamelen, gebruiken en toetsen van persoonlijke locatiedata.

Persoonlijke locatiedata zijn alle data die laten zien waar personen zich bevinden, en hoe zij zich bewegen. Al dan niet herleidbaar. Bijvoorbeeld data uit mobiele apps. Persoonlijke locatiedata geven informatie over iemands persoonlijke levenssfeer en vragen een zeer zorgvuldige en terughoudende omgang. Waarvoor zeker geldt dat de ethiek verder gaat dan de wet.

Daarnaast is deze referentie een aanbieding om met stakeholders binnen het geowerkveld, overheid, kennisinstellingen én bedrijfsleven verder in gesprek te gaan over de ontwikkeling en het gebruik van gedeelde ethische standaarden voor het verantwoord inzetten van locatiedata.

Alle genoemde ethische waarden en verdiepende aspecten in dit document zijn overigens ook relevant voor niet-persoonlijke en niet-locatiegebonden data.

Status van dit document

Dit is de eerste consultatieversie van een ethische referentie voor het gebruik van persoonlijke locatiedata. Dit document moet op onderdelen nog verrijkt worden met voorbeelden, reflectie en aanvullingen. Echter, aan de hand van deze versie kan de waarde en de praktische bruikbaarheid van deze ethische referentie in wording al wel worden besproken met en getoetst in het werkveld.

Daarnaast wordt verkend hoe dit daadwerkelijk een 'levend' product ten dienste van de 'community' kan worden.

Ethiek 'by design'

De start van een ethische referentie voor het verzamelen en gebruiken van persoonlijke locatiedata.

Consultatieversie 22 april 2020

Samengesteld door: Geonovum, Frank Verschoor, Emily Daemen

Aanpak

Deze referentie is samengesteld op basis van een inventarisatie van elf ethische codes en vier begeleidingsinstrumenten (afkomstig van diverse organisaties, bedrijven en overheidsinstanties) en de resultaten van de Werkplaats Ethiek en Locatiedata over 'Gedragsbeïnvloeding met behulp van persoonlijke locatiedata'.

Door analyse en thematische codering van de inventarisatie zijn de tien kernwaarden vastgesteld die als structuur dienen voor deze referentie. Alle regels in de ethische codes zijn onderverdeeld in deze thema's. In deze draft referentie worden per kernwaarde een compilatie van de meest relevante ethische regels voor het gebruik van persoonlijke locatiedata gedeeld.

De tweede bron voor deze referentie is de eerdergenoemde werkplaats rondom ethiek en het gebruik van persoonlijke locatiedata voor gedragsbeïnvloeding. Deelnemers aan deze werkplaats hebben met behulp van de ethische ontwerpprincipes en aan de hand van praktijkgerichte casussen gesprekken gevoerd en vastgelegd over aanwezige ethische vraagstukken en concrete handelingsopties om aan de aangehaalde ethische vraagstukken te voldoen.

Alle vraagstukken, handelingsopties, aantekeningen en andere resultaten uit de Werkplaats zijn eveneens geanalyseerd, gecodeerd aan de hand van de tien ethische kernwaarden en beoordeeld op bruikbaarheid voor deze referentie.

Welke waarden respectievelijk het meest werden benoemd in de werkplaats heeft de volgorde van de tien kernwaarden bepaald.

Structuur

De tien ethische kernwaarden vormen de hoofdstructuur van deze referentie. Iedere kernwaarde wordt vervolgens verdiept met de inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata en de geïnventariseerde ethische codes.

Nog niet compleet

Dit is een consultatieversie. Daarom zijn op nu alleen de eerste vier kernwaarden ook nog verrijkt met 'reflectie en aanvullingen'. Uiteindelijk worden ook praktische voorbeelden toegevoegd waarin de ethische kernwaarden worden toepast.

Bijlage

De inventarisatie van elf ethische codes en vier ethisch begeleidingsinstrumenten wordt separaat met deze referentie meegestuurd en gepubliceerd.

Dankwoord

Bijzondere dank gaat uit naar de Johan Cruijff Arena, Geodan en DAT.Mobility voor hun bijdrage aan de werkplaats, voor de open inbreng van hun praktijk en ervaringen met het verzamelen en verwerken van persoonlijke locatiedata. Evenzo veel dank aan de USBO (Universiteit Utrecht) en The Green Land voor het mee-ontwerpen van de werkvormen, de ondersteuning en het vastleggen van de resultaten. En 'last but not least' veel dank aan en waardering voor alle deelnemers aan de werkplaats. Voor de waardevolle inbreng en inzichten die deze referentie mede hebben gevoed.

Ethiek 'by design'

De start van een ethische referentie voor het verzamelen en gebruiken van persoonlijke locatiedata.

Consultatieversie 22 april 2020

Samengesteld door: Geonovum, Frank Verschoor, Emily Daemen

Persoonlijke locatiedata

Persoonlijke locatiedata zijn gegevens over de locatie van een personal device zoals een smartphone. Persoonlijke locatiedata staat in de top-5 van big data, en worden op grote schaal verzameld door platforms als Google, Facebook, Uber en Snapchat veelal voor marketingdoeleinden. Daarnaast neemt ook de vraag toe naar locatiedata van mensen ten behoeve van maatschappelijke doeleinden. Zoals verkeersmanagement, aanpak van criminaliteit, crowdcontrol en 'smart city' toepassingen. Altijd met als doel het gedrag van mensen te beïnvloeden.

Platforms verleiden gebruikers van een device om de locatiedienst van een app aan te zetten en passen daarna verschillende technieken toe om de locatie en het gebruik van een personal device, en zo een persoon en zijn gedrag te herleiden. De gegevens kunnen op 3 manieren worden verzameld:

1. door techniek waargenomen locatiegegevens, bijvoorbeeld met GNSS/GPS, zendmasten, Wi-Fi en Bluetooth toegangspunten;
2. door techniek herleide locatiegegevens, bijvoorbeeld door het combineren van verschillende datasets zoals persoonlijke agenda's, telefoonlijsten en adressen;
3. door gebruiker door gebruiker, actief of passief en bewust of onbewust, gegeven locatiegegevens, bijvoorbeeld een locatie-aanduiding (geotag) in een tweet, of bij een foto op Facebook of Instagram;

Met persoonlijke locatiegegevens kunnen platforms de volgende vragen over een persoon beantwoorden?

✓ Waar ben je?	✓ Waar ben je geweest?
✓ Wat is daar?	✓ Wat heb je daar gedaan?
✓ Wat doe je daar?	✓ Waar ga je hierna naartoe?
✓ Met wie ben je daar?	✓ Wat ga je daar doen?

Persoonlijke locatiedata, vervolg

“Gegevens die totaal geanonimiseerd en niet herleidbaar zijn naar een persoon, zijn geen persoonsgegevens.” Aleid Wolfsen (Autoriteit persoonsgegevens) in Op1 3 april 2020.

Samengevat o.b.v. Geonovum Rapportage Verkenning locatiegegevens en sociale platforms:

<https://www.geonovum.nl/uploads/documents/2017%20Rapport%20locatiegegevens%20en%20platforms.pdf>

Quickscan Locatiebepaling voor COVID-19

Met de quick scan Locatiebepaling voor COVID-19 heeft Geonovum een eerste aanzet gedaan om overzicht te scheppen op welke manieren je locatie-gegevens van een mobiele telefoon zou kunnen verzamelen en in hoeverre die locatiegegevens dan bruikbaar zijn voor verschillende doeleinden. Lees meer en gebruik de quickscan via:

<https://www.geonovum.nl/over-geonovum/actueel/quickscan-locatiebepaling-voor-covid-19>

Ethiek 'by design'

"Het venijn zit hem in de start!"

Tien ethische kernwaarden

De analyse van de data-ethiek aan de hand van elf bestaande ethische codes en vier ethische begeleidingsinstrumenten (deze inventarisatie wordt met dit document meegeleverd) levert tien ethische kernwaarden op. Die, afhankelijk van het voorliggende datavraagstuk, in meer of mindere mate geïmplementeerd moeten worden in data-initiatieven. Bij voorkeur worden deze waarden mee-ontworpen al vanaf het begin van een project of proces (Ethics by design). De inventarisatie van ethische codes laat zien dat ieder een eigen indeling en formulering van kernwaarden hanteert. Echter inhoudelijk zijn ze universeel. Wij hebben alle waarden van de verschillende codes samengebracht en arbitrair onderstaande tien breinaalden benoemd.

1. Doelbinding, doeltreffendheid en de focus op maatschappelijke waarde
2. Actieve transparantie
3. Verantwoording en verantwoordelijkheid van datahouders en datagebruikers
4. Betrokkenheid van relevante stakeholders
5. Bescherming van privacy en veiligheid
6. Opstelling en naleving van minimum ethische standaarden
7. Naleving van de wet
8. Waarborging van de kwaliteit van de data
9. Weerspiegeling van de werkelijkheid en inclusiviteit in de data
10. Bescherming van de menselijke waardigheid

Bovenstaande volgorde heeft geen directe betekenis. De volgorde is gekozen aan de hand van de waarden die respectievelijk het meest zijn benoemd en beschreven door de deelnemers aan de werkplaats Ethiek en Locatiedata rondom gedragsbeïnvloeding. In de praktijk zijn de accenten voor iedere casus anders en moeten iedere keer weer opnieuw alle kernwaarden worden doorleefd.

Ethiek 'by design'

De genoemde kernwaarden zijn van toepassing op ieder proces project, product en dienst waar (locatie)data gebruikt en verwerkt worden. Het is noodzakelijk dat deze waarden en de achterliggende ethische ontwerpprincipes, handelingsopties en afspraken vanaf de start van een proces, project of de ontwikkeling van een informatieproduct of -dienst worden geagendeerd en vormgegeven. En ook gedurende de uitvoering en het bestaan van het betreffende proces of onderdelen daarvan worden gecontroleerd.

Ga ervan uit dat iedere opgave uniek is en ethiek dan ook altijd maatwerk betekent. Uiteraard heb je bij het vertalen van de ethische waarden profijt van 'vergelijkbare situaties'. Maar ethiek gaat juist over de kleine verschillen en nuances. 'Copy paste is waste' als het gaat om ethiek. Het is belangrijk dat we dit blijven herhalen en onze ethische skills trainen zodat we data nog beter kunnen inzetten oplossingen nog beter hun doel kunnen dienen.

Richt ethiek zo in dat de direct betrokken mensen maar ook andere stakeholders weten welke vragen ze moeten stellen om door het mooie plaatje heen te kunnen prikken. Dé manier om dat voor elkaar te krijgen is hen vanaf de start te betrekken. Juist ook voor het inhoud geven aan de ethische aspecten. Deze referentie is bedoeld om dit proces te ondersteunen.

1. Doelbinding, doeltreffendheid en de focus op maatschappelijke waarde

"Alles draait om de eenvoud!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Ga voordat je start met het organiseren van data met de doelgroep in gesprek. Over het doel en de wijze waarop de betreffende data daar aan kan bijdragen en hoe je dit wilt organiseren. Zodat de mensen uit de doelgroep zelf kunnen aangeven wat belangrijk voor hen is, waar de grenzen liggen en waar in het proces men invloed wil hebben. Je kunt bijvoorbeeld ook een panel organiseren die gedurende de operationele periode als klankbord dient.
2. Het is belangrijk om één helder en enkelvoudig maatschappelijk doel te dienen en daar de minimaal noodzakelijke data voor te organiseren. Beschrijf ook het maximale gebruiksscenario en de risico's die dat met zich mee brengt.
3. Wie data organiseert voor meer dan één doel begeeft zich op een hellend vlak. Zeker als het gevoelige data betreffen. Dan komen er bijvoorbeeld gemakkelijk nieuwe doelen bij, wordt het proces diffuus, werken er meer mensen aan, wordt er meer data gecombineerd 'omdat het kan' en is het einde zoek.
4. Zorg voor dataminimalisatie. Bij voorkeur bij de bron en niet verderop in de dataketen. Dataminimalisatie betekent dat bij het verzamelen en verwerken van (persoons)gegevens alleen de hoogst noodzakelijke gegevens worden georganiseerd om het betreffende doel te bereiken. Dataminimalisatie is een van de belangrijkste beginselen onder de AVG. We adviseren overigens dit beginsel voor iedere vorm van datagebruik toe te passen.
5. Als data ook voor andere doeleinden gebruikt gaan worden, dus uit de oorspronkelijke context worden gehaald kan neemt het risico toe dat de privacy van mensen wordt geschonden. Het risico wordt nog groter als daarbij meer data met elkaar gekoppeld gaan worden. Dit wordt ook wel 'function creep' genoemd. De betrouwbaarheid en de kwaliteit van de gegevens kunnen dan niet langer gewaarborgd worden, en daarmee ook de privacy niet.
6. Expliciteer vooraf niet alleen wat je verwacht van de data, maar ook wat je absoluut niet wilt dat er gebeurt door het gebruik van de data.
7. Data verzamelen om het data verzamelen mag nooit een doel zijn. Dat leidt tot vooringenomenheid en letterlijk en figuurlijk tot gezochte uitkomsten.
8. Laat waardevolle inzichten en andere opbrengsten uit de data waar dat kan terugvloeien naar de maatschappij.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Collect only data that is necessary. To the greatest extent possible, reflect and plan for the data collection within strategic planning processes. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

Start with clear user need and public benefit: Using data in more innovative ways has the potential to transform how public services are delivered. We must always be clear about what we are trying to achieve for users - both citizens and public servants. <UK.gov: Data ethics framework>

The Data Scientists need to understand the trade-off between gathering and collecting all potential data and focusing on just the data that is likely to be used to solve a particular problem. It is expected that Data Scientist's data gathering requests are appropriate to the problem being addressed, neither exaggerated or lacking. In any case, a Data Scientist should document the reason that a particular data set needs to be gathered. <Code of ethics>

The power and peril of data analytics is that data collected today will be useful for unpredictable purposes in the future. Give due consideration to the possibility that less data may result in both better analysis and less risk. <Accenture>

Any data use must be compatible or otherwise relevant, and not excessive in relation to the purposes for which it was obtained. The purpose of data use cannot be changed unless there is a legitimate basis. The purpose should be legitimate and as narrowly and precisely defined as practically possible. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

The purpose of data access (or collection where applicable) should be articulated no later than the time of data access (or collection where applicable) <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection>

Dataverzameling en -gebruik in de openbare ruimte moet ten dienste staan van het maatschappelijk belang en bijdragen aan de leefbaarheid van dorpen en steden. Gemeenten stimuleren andere partijen om dit ook voorop te stellen. <VNG Principes van de digitale samenleving>

1. Doelbinding, doeltreffendheid en de focus op maatschappelijke waarde

"Alles draait om de eenvoud!"

Voorbeeld:

Reflectie en aanvullingen

1. Data zijn nooit het startpunt. Het publieke dataproces is altijd een afgeleide van een concrete inhoudelijke vraag/behoefte binnen een helder doel. Dit doel kan maatschappelijk zijn maar bijvoorbeeld ook persoonlijk gemak dienen.
2. Toch ook zien we in de praktijk nog te vaak dat er rond een een brede opgave, een weinig concrete vraag of soms zelfs random, zoveel mogelijk ogenschijnlijk relevante data gezocht, verzameld, verwerkt en gecombineerd worden. Omwille van de analyse en de hoop op een onvoorspelbare en toevallige ontdekking. De ervaring leert dat dit vooral heel veel tijd kost (aan research, datapreparatie en harmonisatie) en nauwelijks iets oplevert. Vooral heel veel ruis en bias, vooringenomen en gezochte verbanden, inzichten en conclusies in mooie plaatjes die afstaan van de werkelijkheid en de aannames bevestigen.
3. Besteedt (als uitvoerend datateam bijvoorbeeld) standaard twee keer zoveel aandacht als gepland aan het begrijpen en het doorleven van de context, de herkomst en het aanscherpen (verkleinen) van de vraag en het achterliggende doel. Werk alleen aan essentiële vragen/doelen die aantoonbaar relevant zijn in de maatschappelijke omgeving (klein tot groot) en waar 'je' een taak/rol hebt te vervullen. Begrijp, bevraag en betrek deze omgeving ook (zie betrokkenheid van relevante stakeholders). Voorkom dat je te snel springt naar data en oplossingen. Er is namelijk een groot verschil in aanpak tussen 'iets doen met data' of 'daadwerkelijk wat oplossen'?
4. Er mag ook vroegtijdig of op ieder ander moment besloten worden niets te doen met data en te stoppen, omdat er onvoldoende waardeverwachting is of als blijkt dat tijdens het gebruik de data onvoldoende aansluit bij het doel.
5. Doelbinding is een van de belangrijkste bepalingen binnen de AVG. Doelbinding betekent dat persoonsgegevens alleen verzameld en gebruikt mogen worden voor een gerechtvaardigd, welbepaald en vooraf uitdrukkelijk omschreven doel (artikel 5 lid 1 sub a AVG).

2. Actieve transparantie

"Transparantie is zilver, Mensen bereiken is goud!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Zorg dat mensen expliciet en heel bewust toestemming geven voor het verzamelen en gebruiken van hun (locatie)gegevens. Maak daarbij heel duidelijk voor welk specifiek doel mensen hun gegevens beschikbaar stellen. Waarom en hoe juist deze data en de toepassing ervan de voorliggende vraag beantwoorden. Er is overigens een wettelijke basis voor 'toestemming' in De AVG en de Autoriteit Persoonsgegevens biedt enkele hulpinstrumenten aan.
2. Dit geldt ook voor gebruik van reeds bestaande bronnen van publieke en commerciële dataleveranciers en bronhouders. Als de mensen waarvan de data verzameld worden niet expliciet hebben aangegeven dat hun data voor het betreffende nieuwe publieke doel ingezet mogen worden, dan is de bron alleen bruikbaar als dit alsnog wordt uitgevraagd. Een algemeen 'akkoord', zonder dat mensen überhaupt weten waar ze akkoord voor geven, zoals dat bij de meeste applicaties gevraagd wordt, volstaat niet.
3. Als het gebruik tijdelijk is, geef aan wat er na de betreffende periode exact met de data gebeurt (in de meeste gevallen vernietigen!). Communiceer wat gedaan is na de gebruikperiode naar de betrokken mensen.
4. Geef ook aan wat het betekent als mensen geen toestemming geven.
5. Gebruikte openbare (onder meer niet naar personen herleidbare) data dient helder inzichtelijk en toegankelijk gemaakt te worden in het kader van transparantie voor alle betrokkenen.
6. Je moet volledig transparant zijn naar de mensen waarvan data verzameld en gebruikt worden. Welke data van hen worden verzameld en gebruikt, welke bewerkingen daarop worden gedaan, met welke andere partijen deze data gedeeld worden en waarvoor. Op een heldere en voor iedereen begrijpelijke wijze. Doel daarbij is het daadwerkelijk bereiken van deze mensen en andere relevante stakeholders en niet alleen maar 'ergens op een website toegankelijk maken'.
7. Leg het hele dataproces uit, inclusief wie eraan werken, wat hun skills zijn, hoe de governance is ingericht. Maar ook welke aannames zijn gedaan, welke algoritmes zijn gebruikt en wat je niet ziet in de data. Stimuleer dat betrokken stakeholders daar wat van kunnen vinden.

Wat ethische codes hierover zeggen:

You should be transparent about the tools, data and algorithms you used to conduct your work, working in the open where possible. This allows other researchers to scrutinise your findings and citizens to understand the new types of work we are doing. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

Except in cases where there is a legitimate reason not to do so, at minimum, the existence, nature, anticipated period of retention and purpose of data use as well as the algorithms used for processing data should be publicly disclosed and described in a clear and non-technical language suitable for a general audience. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

transparent, understandable and accountable measures on which, when, where and for what purpose data is sourced, collected and managed should be put in place when generating data in public space. This includes both manual and automated methods, such as artificial intelligence and decision-making tools <EUROCITIES principles on citizen data>

Provenance of the data and analytical tools shapes the consequences of their use. There is no such thing as raw data—all datasets and accompanying analytic tools carry a history of human decision-making. As much as possible, that history should be auditable, including mechanisms for tracking the context of collection, methods of consent, the chain of responsibility, and assessments of quality and accuracy of the data. <Accenture: Universal principles of data ethics>

Open data is an important driver of innovation, transparency and accountability. Therefore, whenever possible, the data should be made open, unless the risks of making the data open outweigh the benefits or there are other legitimate bases not to do so. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

2. Actieve transparantie

"Transparantie is zilver, Mensen bereiken is goud!"

Voorbeeld:

Reflectie en aanvullingen

1. Zeker in de urgentie en de druk om te leveren valt transparantie vaak van het bordje of wordt het 'quick en dirty' opgelost en in een onvindbare etalage geplaatst. In de meeste gevallen wordt het ook gewoon vergeten of staat het überhaupt niet op de radar. Terwijl transparantie juist de waarde van data en dienstverlening en het vertrouwen in bijvoorbeeld de betrokken overheidsorganisatie kan vergroten. Daarom is het noodzakelijk om iemand binnen het uitvoerende team verantwoordelijk te maken voor transparantie. Die verantwoordelijkheid houdt pas op als de betrokken stakeholders ook daadwerkelijk bereikt worden. Transparantie is zilver, mensen bereiken is goud.
2. Transparantie is zonder meer noodzakelijk voor de publieke controleerbaarheid van de betreffende toepassing en de leverende organisatie, voor de betrokkenheid en zeggenschap van de relevante stakeholders en voor de positieve ontwikkeling, kwaliteit en acceptatie van een product of dienst. De uiteenzetting vanuit de werkplaats en de ethische codes geeft een brede range aan 'to do's' om transparantie vorm te geven. Als je dit volledig doorvoert bestaat het risico dat je 'door de transparantie het bos niet meer ziet'. Dit kan voorkomen worden door de belangrijkste stakeholders te betrekken bij het vormgeven van transparantie. Dit kunnen de burgers zijn waarvan data wordt gebruikt maar ook bestuurlijke en ambtelijke toezichhouders. Richt in wat zij minimaal nodig hebben om hun controlerende, medezeggende, meedenkende of whatever rol te kunnen uitvoeren.
3. Transparantie is niet alleen het actief delen van het proces, de aanpak, tooling de data en andere feitelijkheden. Juist ook twijfels, overwegingen, dilemma's, kwetsbaarheden en beperkingen in de data en de conclusies die eraan verbonden worden zijn relevant om vast te leggen en te delen. Zeker bij kritische en gevoelige vraagstukken.
4. Maak van transparantie geen vooringenomen marketing of politiek instrument. Richt het zo onafhankelijk mogelijk in. Naar behoefte van de belangrijkste stakeholders.

3. Verantwoording en verantwoordelijkheid van datahouders en datagebruikers

"Vakmanschap is meesterschap!"

! Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Ethiek vraag om een nieuwe rol in de dataorganisatie en binnen uitvoerende teams.
2. Maak een onafhankelijke vertrouwde derde partij toezichthouder om naleving van ethische en andere relevante afspraken te controleren, opdat er verantwoord wordt omgegaan met (persoonlijke) data.
3. Daarnaast kan op onderdelen een second opinion nodig zijn van een onafhankelijke partij. Bijvoorbeeld bij de beoordeling van leveranciers en hun dataproducten.
4. Leg de verantwoordelijkheid voor ethiek niet bij één persoon, stafafdeling of commissie. Dat haalt de verantwoordelijkheid weg bij anderen en uit de interne processen.
5. Voer het gesprek over ethiek intern maar vooral ook met externe stakeholders.
6. Ethische codes zijn een handvat, ze moeten wel iedere keer opnieuw en gedurende het hele (data)proces met het team worden doorleefd.
7. Geef dataspecialisten extra ethiektraining en spreek elkaar aan op de morele verantwoordelijkheid en naleving van de ethische waarden en afspraken. Vraag bijvoorbeeld bij elk onderzoek (zeker met externe partijen) om te reflecteren op naleving van de ethische afspraken. Vraag externe partijen uitleg hoe ze aan deze afspraken gaan voldoen. Publiceer en controleer dat ook.
8. Ook het opdracht gevende bestuur, de directie en afdelingsmanagers moeten in staat zijn binnen een onderzoek, project of product waarin persoonlijke data gebruikt worden, vanuit hun eigen rol de juiste ethische vragen te kunnen stellen. Dat vraagt training in ethisch leiderschap.
9. Een organisatie kan ook verantwoording afleggen over het gebruik van data en naleving van ethische standaarden in het jaarverslag.
10. De openbare digitale ruimte wordt geprivatiseerd vanwege alle commerciële partijen die data verzamelen in de openbare ruimte. Waarom worden daar geen verordeningen en vergunningen voor uitgegeven?
11. Deel actief de openbare data, technologie en tooling, inzichten en w.v.t.t.k. (zie actieve transparantie). Met als doel participatie. Richt dat ook in.

Wat ethische codes hierover zeggen:

The Data Scientist shall document according to a standard template each and every step along the data science value chain. This shall include the elicitation of all data sources and the usage and justification of all relevant data sources, the procedures used to combine data sources and all the steps in the data transformation pipeline. This will also include the model selection, any procedures to tune the hyper-parameters, the employed procedure to test the model and the results, and finally the strategy to industrialize the model. <Code of ethics>

The Data Scientist shall never cherry pick data or a model to back a particular statement, insight or outcome. Moreover, a data scientist shall always analyze the input data in order to assess it for any indicators of previous bias of this nature. <Code of ethics>

Consider providing training or tips on potential risks and protection strategies for individuals involved in a crowdmapping exercise. Individuals should be informed about how to conduct themselves safely in the physical environment, the ethics and risks of capturing others in any photography used in the exercise, what types of sites should not be photographed or entered (e.g. certain government buildings or locations where criminal activity takes place) as well as possible online risks. <Unicef>

A risks, harms and benefits assessment should be one of the key accountability mechanisms for every use of data, and should help determine what other governance mechanisms may be needed to monitor compliance. <United Nations>

governments have the responsibility and have to ensure citizens can have access to and manage their data as well as influence how it is collected and used. <EUROCITIES principles on citizen data>

It is recommended that a process of due diligence be conducted to evaluate the data practices of any potential third party collaborators. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

De digitale infrastructuur in de gemeenschappelijke ruimte voor dataverzameling en -gebruik is voor iedereen goed beschikbaar en toegankelijk. <VNG>

3. Verantwoording en verantwoordelijkheid van datahouders en datagebruikers

"Vakmanschap is meesterschap!"

Voorbeeld:

Reflectie en aanvullingen

1. Werk met mensen en partijen die aantoonbaar intrinsiek ethisch willen en kunnen handelen. Bij voorkeur vanuit een gedeeld ethisch referentiekader. Werk alleen met leveranciers die aantoonbaar vergelijkbare minimum ethische standaarden hanteren.
2. Iedere schakel in de dataketen is (mede)verantwoordelijk voor wat er in diezelfde dataketen verzameld, verwerkt en ontwikkeld wordt, voor de positieve en negatieve effecten daarvan en voor het naleven van afgesproken ethische standaarden.
3. Bestuurders, opdrachtgevers, projectleiders, dataspecialisten, leveranciers, afnemers, toezichthouders en ieder ander in de dataketen moeten vanuit hun rol het dataproces kunnen bevragen op ethische aspecten (gestructureerd maar ook bij iedere twijfel.. speak up!), capabel kunnen handelen en zich kunnen hierover kunnen verantwoorden.
4. Invoering van ethische standaarden heeft onder meer consequenties voor de datastrategie, voor het databeleid, voor de inrichting van de dataorganisatie, voor het werkproces, voor de competenties en voor de rollen en verantwoordelijkheden.
5. Om te voorkomen dat in een bepaalde opgave te snel naar data en technologie gegrepen wordt mogen juist dataspecialisten richting opdrachtgevers heel kritisch zijn op het waarom, op de herkomst van de vraag, op het doel, op de uitwerking op vooringenomen sturing, op de aannames die zijn gedaan et cetera. En andersom, het is de verantwoordelijkheid van opdrachtgevers om dataspecialisten al vroegtijdig te betrekken bij de opgave.
6. Het is bovendien de taak van de dataspecialist om minder databekwame stakeholders de complexiteit, mogelijkheden en beperkingen van data helder uit te leggen, hen mee te nemen in het dataproces. Zodat ze daar de juiste vragen over kunnen stellen.

4. Betrokkenheid van relevante stakeholders

"Verzamel data niet over maar mét mensen!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Veruit de belangrijkste stakeholders zijn de mensen die hun persoonlijke data delen én ieder ander die op welke manier dan ook beïnvloed wordt door toepassing van de data. De ethiek dient hén.
2. Het is belangrijk om burgers en andere primaire stakeholders al in de ontwerpfase te betrekken. En hen ook invloed, zeggenschap te geven als 'mede-eigenaar'. Niet alleen om risico's te analyseren en te beperken maar juist ook om de kwaliteit en bruikbaarheid van de data en de 'toepassing' te verhogen.
3. Een manier om burgers praktisch te betrekken en voeling te geven is met hen een experiment te doen, ook als onderdeel van het gezamenlijke ontwerpproces.
4. Zie de burgers dan ook niet alleen als datagenerator maar ook als co-creator en 'eindgebruiker'.
5. Betrek vroegtijdig de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) bij het proces en de afwegingen rondom het gebruik van persoonlijke data.
6. Juist bij gedragsbeïnvloeding wil je dat mensen zich anders gaan bewegen. Dat doen ze alleen als ze zich verbonden voelen met het doel en met de organisator. En bovendien als ze op welke manier dan ook iets terug krijgen voor hun bijdrage.
7. Gemeenten zijn bij maatschappelijke opgaven een belangrijke stakeholder en vehikel waarlangs burgers bereikt en betrokken kunnen worden.
8. De kwaliteit van de ethiek hangt af van de kwaliteit van het gesprek met de juiste mensen, van het stellen en verdiepen van de goede vragen.
9. Werk samen met en leer van (maatschappelijke) partijen die hetzelfde doel nastreven.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Decisions concerning the use of sensitive data should involve consultation with groups concerned (or their representative) where possible to mitigate any associated risks. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

collecting and combining data may result in unforeseen insights on society or individuals. Parties collecting data in public spaces should ensure they regularly engage citizens to investigate, discuss and agree requirements for any ethical consequences of data collection and adjust their practices to prevent all forms of discrimination based, for example, on gender, age, socio-economic status, ideology, race or religious beliefs. <EUROCITIES principles on citizen data>

governments have the responsibility and have to ensure citizens can have access to and manage their data (e.g. MyData), as well as influence how it is collected and used. <EUROCITIES principles on citizen data>

De betrokkenheid van burgers moet zodanig worden gestimuleerd en georganiseerd dat ze blijft bestaan na de lancering van een project of de ontwikkeling van een programma. <digital society (VSNU) dataprincipes>

Die burgers moeten betrokken worden die rechtstreeks te maken hebben met en de gevolgen ondervinden van de relevante aspecten en activiteiten. <digital society (VSNU) dataprincipes>

Collaborate with all relevant stakeholders to populate a risk assessment framework. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

Bewoners en gebruikers hebben zeggenschap over de vormgeving van onze digitale stad. De overheid, maatschappelijke organisaties en bedrijven faciliteren dit. Zij monitoren de ontwikkeling en de maatschappelijke gevolgen. <tada.city>

4. Betrokkenheid van relevante stakeholders

"Verzamel data niet over maar mét mensen!"

Voorbeeld:

Reflectie en aanvullingen

1. Het inzetten van data en technologie is nooit een doel. Dus zijn data en oplossingen ook nooit het startpunt voor het gesprek met en het betrekken van de belangrijkste stakeholders, de mensen die moeten 'bewegen' om een bepaald doel te kunnen bereiken. Bijvoorbeeld voetbalsupporters die rondom een stadion begeleiding nodig hebben om opstoppingen en conflicten te voorkomen (crowdmanagement), de mensen die thuis moeten blijven en afstand moeten houden om COVID-19 te kunnen beheersen, de mensen die via de meest snelle, groene of schone route van A naar B willen reizen.
2. Heb je al keuzes gemaakt of 'goede ideeën' over het inzetten van data en oplossingen voordat je de belangrijkste stakeholders betrekt en de betreffende situatie doorleeft, dan zijn deze keuzes en ideeën per definitie vooringenomen, sturend in een bepaalde richting en vol aannames die de bedenkers ervan bevestigd willen zien.
3. Het vertrekpunt is de context, de dynamiek en het perspectief van de mensen die uiteindelijk moeten of willen 'bewegen' om een specifiek gemeenschappelijk of individueel doel te kunnen bereiken. Waarbij 'moeten' 'willen' wordt door hen al vroegtijdig, voordat je ook maar iets gaat ontwerpen of maken, actief en representatief te consulteren, te betrekken en te begrijpen. Hen zeggenschap te geven in de doelbepaling (wat meestal een welkome verhelderende aanscherping oplevert), het ontwerpproces, de oplossing en de controle op naleving van ethische standaarden en andere afspraken. Dat betekent tegelijkertijd dat je daarover transparant bent en deze betrokkenheid kan aantonen.
4. De aard en omvang van de betrokkenheid van relevante stakeholders verschilt per situatie en wordt onder meer beïnvloed door de impact (groot-maatschappelijk, persoonlijk, klein-zakelijk), de duur (eenmalig, tijdelijk of structureel), de risico's (privacy, veiligheid, gelijkheid), de geografische scope (internationaal, landelijk, lokaal), het domein (publiek, privaat) van het het probleem, het doel en de opgave.

5. Bescherming van privacy en veiligheid

"...10, wie niet weg is is gezien!

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Privacy is een van onze grondrechten, verwoord in artikel 10 van de Nederlandse Grondwet. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is het belangrijkste instrument voor de verwerking van persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens is toezichthouder en ondersteunt bij de uitvoering van deze wet.
2. Alle ethische kernwaarden dragen bij aan de bescherming van de privacy en veiligheid van mensen die hun persoonlijke data delen, waarvan persoonlijke data verwerkt wordt én van ieder ander die op welke manier dan ook geraakt wordt door toepassing van data.
3. Geef mensen zeggenschap over hun eigen gegevens.
4. Maak inzichtelijk met wie welke (persoonlijke) data gedeeld wordt. Maak de dataketen en alle bewerkingen volledig inzichtelijk en transparant.
5. Organiseer dat mensen kunnen controleren of en hoe afspraken over het gebruik van hun gegevens worden nageleefd.
6. Zorg dat mensen expliciet en heel bewust toestemming geven voor het verzamelen, gebruiken en delen van hun (locatie)gegevens. Maak daarbij heel duidelijk voor welk specifiek doel mensen hun gegevens beschikbaar stellen. Waarom en hoe juist deze data en de toepassing ervan de voorliggende vraag beantwoorden.
7. Dit geldt ook voor gebruik van reeds bestaande bronnen van publieke en commerciële dataleveranciers en bronhouders. Als de mensen waarvan de data verzameld worden niet expliciet hebben aangegeven dat hun data voor het betreffende nieuwe publieke doel ingezet mogen worden, dan is de bron alleen bruikbaar als dit alsnog wordt uitgevraagd. Een algemeen 'akkoord', zonder dat mensen überhaupt weten waar ze akkoord voor geven, zoals dat bij de meeste applicaties gevraagd wordt, volstaat niet.
8. Als het gebruik tijdelijk is, geef aan wat er na de betreffende periode exact met de data gebeurt (in de meeste gevallen vernietigen!). Communiceer wat gedaan is na de gebruiksperiode naar de betrokken mensen.
9. Verken ook 'no go areas' voor data ter bescherming van kwetsbare locaties en communities.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Data subjects hold a range of expectations about the privacy and security of their data and those expectations are often context-dependent. Designers and data professionals should give due consideration to those expectations and align safeguards and expectations as much as possible. <Accenture: Universal principles of data ethics>

Consider the privacy policies of third-party geospatial data providers (such as social media services). When using third-party data, consideration should be given to the privacy policies of the organization and their implications including (where relevant): Anonymization and aggregation of data provided by the third party; Safe transmission mechanisms for data (e.g. encryption used at all times when data is being sent from one party to the other); Whether there are clear conditions evidencing respect for individuals' rights relating to their data. This could include consent arrangements for non-operational use of data, notification of potential sharing of data (including information about with whom it may be shared), right to removal of personal data from data sets, etc. When deciding (a) whether to use the third-party data and (b) whether it is feasible or appropriate to create an MoU to ensure privacy and security in the transfer and receipt of data or analysis. <Unicef>

If deciding to proceed with a partnership to accept geospatial data from third parties, then measures should clearly be taken to publicly acknowledge the nature of any partnership and the safety measures taken to protect the privacy of those whose data has been used. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

Encrypt personal and sensitive data when transferred to or from any network-connected server. No de-identified data should knowingly and purposely be re-identified, unless there is a legitimate, lawful and fair basis. To minimize the possibility of re-identification, it is recommended that de-identified data not be analyzed or otherwise used by the same individuals who originally de-identified the data. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

6. opstelling en naleving van minimum ethische standaarden

"Ethiek hangt niet aan de muur!"

komt sterk overeen met kernwaarde 3. verantwoording en verantwoordelijkheid van datahouders en gebruikers.

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Ethiek vraag om een nieuwe rol in de dataorganisatie en binnen uitvoerende teams.
2. Maak een onafhankelijke vertrouwde derde partij toezichthouder om naleving van ethische en andere relevante afspraken te controleren, opdat er verantwoord wordt omgegaan met (persoonlijke) data. Zorg eventueel voor certificering.
3. Daarnaast kan op onderdelen een second opinion nodig zijn van een onafhankelijke partij. Bijvoorbeeld bij de beoordeling van leveranciers en hun dataproducten.
4. Leg de verantwoordelijkheid voor ethiek niet bij één persoon, stafafdeling of commissie. Dat haalt de verantwoordelijkheid weg bij anderen en uit de interne processen.
5. Voer het gesprek over ethiek intern maar vooral ook met externe stakeholders.
6. Ethische codes zijn een handvat, ze moeten wel iedere keer opnieuw en gedurende het hele (data)proces met het team worden doorleefd.
7. Geef dataspecialisten extra ethiektraining en spreek elkaar aan op de morele verantwoordelijkheid en naleving van de ethische waarden en afspraken. Vraag bijvoorbeeld bij elk onderzoek (zeker met externe partijen) om te reflecteren op naleving van de ethische afspraken. Vraag externe partijen uitleg hoe ze aan deze afspraken gaan voldoen. Publiceer en controleer dat ook.
8. Ook het opdracht gevende bestuur, de directie en afdelingsmanagers moeten in staat zijn binnen een onderzoek, project of product waarin persoonlijke data gebruikt worden, vanuit hun eigen rol de juiste ethische vragen te kunnen stellen. Dat vraagt training in ethisch leiderschap.
9. Een organisatie kan ook verantwoording afleggen over het gebruik van data en naleving van ethische standaarden in het jaarverslag.
10. Vindt ludieke manieren om intern het gesprek over de ethiek te voeren.
11. Werk 'samen' toe naar algemeen geaccepteerde minimum ethische standaarden. Maak daarbij zoveel mogelijk gebruik van wat er al is. Experimenteer en leer met de verschillende kernwaarden en onderliggende aspecten in startende en lopende projecten.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Aspire to design practices that incorporate transparency, configurability, accountability, and auditability. Not all ethical dilemmas have design solutions, but being aware of design practices can break down many of the practical barriers that stand in the way of shared, robust ethical standards. Data ethics is an engineering challenge worthy of the best minds in the field. <Accenture: Universal principles of data ethics>

We think upholding our Code, values and ethos in large affairs begins with ethical conduct in small affairs — in doing the right thing, every time, even when no one is looking. We also think it resides in creating and protecting a culture where we remain tough on ideas but fair with people. <Planet.com Code of ethics>

We seek to work with customers and partners who adopt similar data ethics principles. <Planet.com Code of ethics>

Governance practices should be robust, known to all team members and reviewed regularly. Data ethics poses organizational challenges that cannot be resolved by familiar compliance regimes alone. Because the regulatory, social, and engineering terrains are so unsettled, organizations engaged in data analytics require collaborative, routine and transparent practices for ethical governance. <Accenture: Universal principles of data ethics>

If third party data or consultancy expertise is to be used, ensure that a non-disclosure agreement is included in the procurement process and that experts are briefed on any relevant, organizational ethical procedures and requirements pertaining to privacy. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

Organizations should prioritize establishing consistent, efficient, and actionable ethics review practices for new products, services, and research programs. Internal peer-review practices can mitigate risk, and an external review board can contribute significantly to public trust. <Accenture: Universal principles of data ethics>

7. Naleving van de wet

"Twijfel is de beste raadgever!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Privacy is een van onze grondrechten, verwoord in artikel 10 van de Nederlandse Grondwet. De Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) is het belangrijkste instrument voor de verwerking van persoonsgegevens. De Autoriteit Persoonsgegevens is toezichthouder en ondersteunt bij de uitvoering van deze wet.
2. Daarnaast zijn er nog allerlei wetten die het gebruik van gegevens reguleren zoals onder meer de Wob, de Omgevingswet, de Wet op de basisregistraties, de archiefwet, de Wet politiegegevens, de Wet BIBOP en de jeugdwet.
3. Een inventarisatie en analyse van relevante wetgeving voorafgaand aan het gebruik van data is noodzakelijk.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Open data, transparency and accountability: Appropriate governance and accountability mechanisms should be established to monitor compliance with relevant law, including privacy laws and the highest standards of confidentiality, moral and ethical conduct with regard to data use. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

Third party collaborators engaging in data use should act in compliance with relevant laws, including privacy laws as well as the highest standards of confidentiality and moral and ethical conduct. Their actions should be consistent with the United Nations' global mandate as well as UN regulations, rules and policies. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

The Data Scientist will always act in accordance with the law, developing a full knowledge of, and ensuring compliance with, all relevant regulatory regimes. Employers should take steps to raise their data scientists' awareness and knowledge of such issues. <Code of ethics>

Be aware of relevant legislation and codes of practice: You must have an understanding of the relevant laws and codes of practice that relate to the use of data. When in doubt, you must consult relevant experts. <UK GOV Data ethics framework>

Always follow the law, but understand that the law is often a minimum bar. As digital transformations have become a standard evolutionary path for businesses, governments and laws have largely failed to keep up with the pace of digital innovation and existing regulations are often mis-calibrated to present risks. In this context, compliance means complacency. To excel in data ethics, leaders must define their own compliance frameworks that outperform legislated requirements. <Accenture: Universal principles of data ethics>

8. waarborging van de kwaliteit van data

"Het blijft mensenwerk!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Als data ook voor andere doeleinden gebruikt gaan worden, dus uit de oorspronkelijke context worden gehaald, neemt het risico toe dat de privacy van mensen wordt geschonden. Het risico wordt nog groter als daarbij meer data met elkaar gekoppeld gaan worden. Dit wordt ook wel 'function creep' genoemd. De betrouwbaarheid en de kwaliteit van de gegevens kunnen dan niet langer gewaarborgd worden, en daarmee ook de privacy niet.
2. Naast de technische kwaliteit van een individuele data wordt de kwaliteit van data vooral bepaald door de mate waarin data daadwerkelijk kan beantwoorden aan de vraag en het specifieke doel. Kan de data leveren wat echt nodig is. Doe daar geen concessies in. Want anders gaat de data de vraag sturen en ligt 'bias' op de loer.
3. En alleen als de data een zeer hoge gebruikswaarde heeft voor een urgent doel is de prioriteit hoog om de noodzakelijke kwaliteit en veiligheid van de data te garanderen. En is men ook bereid daarin te investeren. In alle andere gevallen kan de missie beter worden gestaakt omdat het afbreukrisico dan te groot is.

Wat ethische codes hierover zeggen:

the quality of the data should be preserved. Those who use and share data have the responsibility to ensure the integrity, authenticity, consistency and accuracy of data. <EUROCITIES principles on citizen data>

All data-related activities should be designed, carried out, reported and documented with an adequate level of quality and transparency. More specifically, to the extent reasonably possible, data should be validated for accuracy, relevancy, sufficiency, integrity, completeness, usability, validity and coherence, and be kept up to date. <Unicef: Ethical Considerations When Using Geospatial Technologies for Evidence Generation>

the quality of the data should be preserved. Those who use and share data have the responsibility to ensure the integrity, authenticity, consistency and accuracy of data. <Planet.com Code of ethics>

Automatic processing of data, including the use of algorithms, without human intervention and domain expertise should be avoided when data is analysed for decision-making that is likely to have any impact on an individual(s) or group(s) of individuals to avoid potential harms resulting from low quality of data. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

Data quality should be carefully considered in light of the risks that the use of low quality data for decision-making can create for an individual(s) and group(s) of individuals. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

A periodic assessment of data quality is recommended during the data life cycle. Furthermore, it is important to establish an internal system of constant data updating and deletion of obsolete data, where appropriate and practically possible. <United Nations: Data Privacy, Ethics and Protection. A Guidance Note on Big Data for Achievement of the 2030 Agenda>

9. Weerspiegeling van de werkelijkheid en inclusiviteit in de data

"Buiten is alles anders!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Ook als je zelf niet in de data voorkomt, worden er toch conclusies over je getrokken. Ook als je geen toestemming hebt gegeven dat jouw data verzameld en gebruikt worden.
2. Er wordt al snel gesproken over 'maatschappelijke data' wanneer persoonlijke data van inwoners worden ingezet. De inwoners van wie de data gebruikt worden zijn dan 'de maatschappij'? Terwijl er ook conclusies worden getrokken over hen die niet in de data voorkomen.
3. Vaak worden conclusies vanuit een hele kleine populatie gerepresenteerd naar een hele grote populatie. Ook al zijn het gebruik van de data en de berekeningen correct uitgevoerd, wettelijk toegestaan en wetenschappelijk onderbouwd, dan nog is het risico op oneerlijke conclusies heel erg groot.
4. In hoeverre kan er gesproken worden van maatschappelijke data als afspraken over dataverzameling en gebruik zijn vastgelegd in een overeenkomst tussen twee organisaties?
5. Wat levert jouw toestemming op? Voor jezelf en voor de samenleving? Vind je beïnvloeding in return oké?
6. Modellen vertellen nooit de waarheid. Daarom is het heel belangrijk om algoritmes en modellen helder uit te leggen en te doorleven. Wat gaat er in en wat komt er uit?

Wat ethische codes hierover zeggen:

The Data Scientist is responsible for questioning the data before creating any model and understanding the reasons why a particular data set have passed certain filtering criteria without overlooking those data items that didn't <Code of Ethics>

Data can be a tool of inclusion and exclusion. While everyone deserves the social and economic benefits of data, not everyone is equally impacted by the processes of data collection, correlation, and prediction. Data professionals should strive to mitigate the disparate impacts of their products and listen to the concerns of affected communities <Accenture: Universal principles of data ethics>

the quality of the data should be preserved. Those who use and share data have the responsibility to ensure the integrity, authenticity, consistency and accuracy of data. <Planet.com Code of ethics>

Data quality must be assessed for biases to avoid any adverse effects, where practically possible, including giving rise to unlawful and arbitrary discrimination. <United Nations>

Consider the possibility of discrimination against disadvantaged groups that are collectively associated with particular geographical areas. Correlations between particular populations in light of factors such as their geography and the relationship between location, poverty, gender and race may result in geographical trends and predictive models that discriminate against certain persons in relation to their access to services and their opportunities. Where discrimination is a possibility, the use of geospatial technologies and data should be reconsidered and/or any resulting decision making should be carefully triangulated with other data sources. <Unicef>

The Data Scientist has a duty not to break gender, race, ethnicity, marital status, religion, belief, disability, or age equality legislation. In particular, such attributes should not place individuals at any disadvantage within models or any automated decisions. <Code of ethics>

10. Bescherming van de menselijke waardigheid

"Ethiek gaat verder dan wet en wetenschap!"

Inzichten uit de Werkplaats Ethiek en Locatiedata

1. Stel jezelf ook de vraag, moeten wij dit wel oplossen en op deze manier? Niet alles hoeft namelijk opgelost te worden.
2. Ethiek is ook het vertalen van onze democratische principes in de (data)producten die we maken en in de totstandkoming ervan.
3. Juist in een democratie wil je het transparante gesprek voeren over het nut, de noodzaak en de consequenties van het verzamelen en het gebruiken van data ten opzichte van fundamentele waarden als vrijheid en gelijkheid. Wat willen we wel en wat willen we niet?
4. Het is een morele verantwoordelijkheid van iedere betrokkene om te zorgen dat mensen hierin voor zichzelf bewuste keuzes kunnen maken.
5. 'Je bent niet meer vrij in de publieke ruimte.' De publieke ruimte wordt gedigitaliseerd en geprivatiseerd, verwordt tot een grote surveillance door private partijen. Hier moeten we met elkaar wat van vinden en goed organiseren en reguleren.

Wat ethische codes hierover zeggen:

Menselijke maat: Data en algoritmen hebben niet het laatste woord. menselijkheid gaat altijd voor. We laten ruimte voor onvoorspelbaarheid. Mensen hebben het recht om digitaal vergeten te worden. Zo blijft er altijd ruimte voor een nieuwe, schone start. <tada.city>

I commit to always put humans before business, and to stand up against pressure to do otherwise, even at my own risk. <Tech Pledge>

The highest priority is to respect the persons behind the data. When insights derived from data could impact the human condition, the potential harm to individuals and communities should be the paramount consideration. Big data can produce compelling insights about populations, but those same insights can be used to unfairly limit an individual's possibilities. <Accenture: Universal principles of data ethics>

I commit to fight for democracy and human rights, and to improve the institutions that protect them. <Tech Pledge>

We encourage the use of our data to promote inclusive human well-being and development, and work to minimize its potential for harm, abuse, violations of human rights, aggression or violence. <Planet.com Code of ethics>

Algorithms and models. Prejudices and attempts against fundamental rights: Data scientists shall not create inferred evidence that violates fundamental principles, such as presumption of innocence, etc. <code of ethics>

I commit to work towards a more equal, inclusive and sustainable future for us all, following the United Nations global goals. <Tech pledge>

Data access, analysis or other use must be consistent with the United Nations Charter and in furtherance of the Sustainable Development Goals. <United Nations>

10. Bescherming van de menselijke waardigheid

"Ethiek gaat verder dan wet en wetenschap!"

Voorbeeld:

Reflectie en aanvullingen

1. Artikel 1 van de Europese grondrechten gaat over de menselijke waardigheid: 'De menselijke waardigheid is onschendbaar. Zij moet worden geëerbiedigd en beschermd'. Dit artikel is ook opgenomen in De Nederlandse Grondwet.
2. Een eenduidige definitie van menselijke waardigheid wordt niet gegeven en het begrip wordt op verschillende manieren gebruikt.
3. Omdat 'bescherming van de menselijke waardigheid' moeilijk in regels en praktische handvatten te vertalen is voor het gebruik van data, hebben we getwijfeld om het op te nemen in deze ethische referentie.
4. Echter, de discussies rondom het inzetten van data en apps om Corona te kunnen beheersen bevestigen dat 'bescherming van de menselijke waardigheid' zo mogelijk de belangrijkste ethische kernwaarde is bij het gebruiken van persoonlijke locatiedata. Omdat de mogelijk verregaande maar nog onvoorspelbare consequenties ervan, de (democratische) fundamentele waarden van de Nederlandse samenleving zoals vrijheid en gelijkwaardigheid kunnen ondermijnen (ook op lange termijn).
5. Juist in situaties waarin de samenleving onder druk staat zoals tijdens de Coronacrisis, moeten we met elkaar deze waarden nog steviger omarmen en bewaken.
6. Maar dat betekent niet dat je in minder kritieke situaties de menselijke waardigheid kunt 'verkwanselen'. Ook op microniveau moeten vrijheid, gelijkwaardigheid en menselijkheid beschermd worden.
7. De kernwaarde menselijke waardigheid functioneert als een soort vangnet, zodat de vraag 'Willen wij dit als samenleving?' Nooit onbeantwoord blijft.
8. Want een bepaalde ontwikkeling kan netjes de ethische kernwaarden 1-9 naleven, maar alsnog onze fundamentele waarden treffen.
9. Bij verzamelen en inzetten van persoonlijke locatiedata is de ook de gebruikte technologie ethisch essentieel. Technologie heeft vaak de neiging om op autonome, doordringende wijze te worden toegepast. Om de menselijke waardigheid te beschermen, moet de technologie daarom altijd worden gezien en gebruikt als gereedschap van de mens.